

Internet jako źródło informacji i porad prawnych

Piotr Waglowski

Wstęp

Niniejsze opracowanie stanowi próbę opisaną dostępności informacji o prawie i porad prawnych w polskim Internecie. Przedstawiono wybrane witryny internetowe udostępniające informacje o prawie i porady prawne, żeby na ich przykładzie omówić obecną sytuację w tej dziedzinie, w tym różnorodność dostępnych treści oraz problemy funkcjonowania i korzystania z takich serwisów.

Niezwykle trudno jest wskazać liczbę stron internetowych, których tematyka jest związana z informacją o prawie. Jeśli skorzysta się w tym celu z popularnej przeszukiwarki Internetu firmy Google i wprowadzi się zapytanie o słowo „prawo”, to w wynikach wyszukiwania pojawi się ponad 56 milionów stron. W kategorii „Prawo” internetowego katalogu portalu Onet.pl zebrano 2186 witryn internetowych w jedenastu różnych kategoriach. Najliczniejszą z tych kategorii (1687 stron) jest „Doradztwo prawne”, a drugą co do liczebności – „Sądy i prokuratury” (247 serwisów, przy czym warto zauważyć, że samych sądów powszechnych w Polsce jest ponad 380, a więc nie wszystkie z nich mają swoje witryny internetowe). W nieaktualizowanym od 2005 roku Internetowym Katalogu Polskich Stron Prawnych AdLex zebrano ponad 440 różnych witryn, które sklasyfikowano w 13 głównych kategoriach: „Aktualności prawne”, „Działy prawa”, „Edukacja prawnicza”, „Gałęzie prawa”, „Organizacje państwowe”, „Organizacje pozarządowe”, „Portale i serwisy prawne”, „Prasa prawna”, „Strony tematyczne”, „Usługi prawne”, „Wydawnictwa prawne”, „Wyszukiwarki prawa” oraz „Zbiory aktów prawnych”.

Niestety, katalog ten nie jest ani pełny, ani aktualny. Dynamika Internetu sprawia, że wiele serwisów i portali poświęconych tematyce prawnej przestaje istnieć, jednocześnie zaś wciąż pojawiają się nowe. Wystarczy jednak spojrzeć na przywołane kategorie tego katalogu, żeby odpowiedzieć na pytanie o to, kto zajmuje się w Polsce udostępnianiem informacji o prawie.

Informacji na temat obowiązującego prawa można poszukiwać na stronach prowadzonych przez administrację publiczną, w zbiorach urzędowych, w Biuletynach Informacji Publicznej, a także w serwisach tematycznych prowadzonych przez liczne instytucje i urzędy. Źródłem takich informacji są również serwisy wydawnictw prasowych, strony organizacji pozarządowych i uczelni oraz witryny podmiotów, które zajmują się odpłatnym świadczeniem poradnictwa prawnego. Poza tym istnieją witryny prowadzone przez osoby indywidualne.

W polu zainteresowania niniejszego opracowania znajdują się również informacje na temat orzecznictwa, a także piśmiennictwa związanego ze stosowaniem prawa. Dane tego typu nie są źródłami prawa, ale ich powszechna dostępność (lub jej brak) wpływa na ogólną sytuację prawną jednostek.

Najistotniejszymi źródłami informacji o prawie są serwisy administracji publicznej, ponieważ są one często „pierwszymi źródłami” takich informacji (źródłami pierwotnymi). Przede wszystkim należy tutaj wymienić strony Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, w ramach których działa Internetowy System Aktów Prawnych (do niedawna Internetowy System Informacji Prawnej). Sejm Rzeczypospolitej Polskiej nie jest jednak wydawcą ustaw, korzysta bowiem z tekstów ogłaszanych w Dziennikach Ustaw i Monitorach Polskich, które są wydawane przez Kancelarię Prezesa Rady Ministrów.

W opracowaniu w pierwszej kolejności przedstawiono przykładowe strony internetowe polskiej administracji publicznej oraz instytucji międzynarodowych, z uwzględnieniem podziału na witryny udostępniające treść prawa, orzecznictwo i treści o charakterze poradnikowym. Następnie wskazano przykłady witryn organizacji pozarządowych, które – realizując zadania statutowe – opracowują i udostępniają zarówno tematyczne zbiory prawa (na przykład prawa dotyczące uchodźców, prawa kobiet), jak i pogłębione analizy i poradniki związane z porządkiem prawnym. W dalszej części omówiono komercyjne witryny prawne – wybrane przykłady mają dokumentować różnorodność podmiotów zajmujących się udostępnianiem prawa oraz ich motywów (prawo może być przecież głównym towarem, który oferuje się za wynagrodzeniem, ale może być

jedynie dodatkiem, przynętą, na którą można łowić potencjalnych klientów, nieodpłatne udostępnianie prawa może być zatem strategią marketingową). W ostatniej części przedstawiono trzy witryny, które pokazują nowe trendy w dziedzinie udostępniania prawa.

Internetowe serwisy administracji publicznej i struktur międzynarodowych

Treść prawa

Internetowy System Aktów Prawnych
Kancelaria Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
<http://isap.sejm.gov.pl>

Obecnie dostępny system jest rezultatem wcześniejszych prac, zapoczątkowanych ponad trzydzieści lat temu, gdy rozpoczęto działalność w ośrodku informatycznym Biblioteki Sejmowej. Prace podjęto wówczas na podstawie decyzji Szefa Kancelarii Sejmu z 25 listopada 1974 roku w sprawie utworzenia dziedzinowego Ośrodka Informacji Legislacyjnej „Biblioteka Sejmowa”. W ramach prac nad udostępnianiem informacji prawnej realizowano wiele projektów: Centralny Zautomatyzowany Rejestr Aktów Prawnych (CZRAP), Centralny Rejestr Aktów Normatywnych (CRAN), następnie System Informacji Legislacyjnej (SIL), w ramach którego miały również powstać – obok bazy CRAN z opisem bibliograficznym aktów prawnych – Centralny Katalog Literatury Prawniczej (CKLP), baza orzecznictwa i baza SEJM. Bazy nie zostały zintegrowane, a zawierająca opisy bibliograficzne baza CRAN była rozpowszechniana odpłatnie pod nazwą Rejestr Aktów Prawnych (RAP). Ponieważ pojawił się konkurencyjny i całościowy System Informacji Prawnej LEX (w przeciwieństwie do rejestru zawierał również pełną treść tekstów aktów normatywnych), RAP został wycofany z rynku (z dystrybucji komercyjnej). Po uzupełnienie o treść ujednoliconych aktów prawnych bazę udostępniono na stronach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej jako Internetowy System Informacji Prawnej, a następnie Internetowy System Aktów Prawnych.

Zgodnie z dzisiejszym opisem: „Baza Internetowy System Aktów Prawnych zawiera – aktualizowane na bieżąco – opisy bibliograficzne i teksty aktów prawnych opublikowanych w Dzienniku Ustaw oraz Monitorze Polskim”. Istotne jest to, że system jest zasilany treścią po jej opublikowaniu w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim („Kancelaria Sejmu

pracuje na materiale ogłoszonym”). Pracownicy Kancelarii Sejmu muszą więc własnymi siłami dokonywać ujednolicenia tekstów. Zbiory ISAP nie zawierają załączników do Dzienników Ustaw.

Internetowy System Informacji Prawnej umożliwia wyszukiwanie aktów prawnych między innymi z podziałem na akty prawne „obowiązujące” i „wszystkie”, ze względu na adres publikacyjny (wydawnictwo, rok, numer, pozycja) oraz tytuł i datę wydania. Przeglądanie zasobów ISIP jest możliwe według roczników i według haseł (na przykład „administracja celna”, „Afganistan”). Istnieje możliwość przeszukiwania zaproponowanych haseł. Przeszukując ISAP, poza adresem publikacyjnym i tytułem aktu prawnego otrzymujemy również treść aktu ogłoszonego, treść ujednoliconą (przez Kancelarię Sejmu, a więc niemającą charakteru źródła prawa). Treści aktów prawnych są prezentowane w plikach w formacie PDF. Pliki PDF, które zawierają ujednoliconą treść aktów prawnych, są tak przygotowane i udostępniane na stronach ISAP, żeby nie można było łatwo ich skopiować, co stanowi przykład specjalnie stworzonej bariery dla obywateli.

Poza tym ISAP prezentuje również inne informacje, między innymi status aktu prawnego, datę wydania, datę wejścia w życie, organy zobowiązane (na przykład do wydania aktów wykonawczych), odwołania do aktów zmieniających i aktów, do których dany akt normatywny się odwołuje. Są także dostępne akty wykonawcze i orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego związane z danym aktem prawnym (jeśli takie zapadły – sentencje wyroków Trybunału Konstytucyjnego są publikowane w Dzienniku Ustaw).

Z niewiadomych powodów Kancelaria Sejmu umieściła w serwisie notę, zgodnie z którą: „Nie zezwala się na komercyjne używanie, kopiowanie i inne wykorzystywanie danych znajdujących się w bazie danych ISAP”.

Centrum Obsługi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów
<http://www.cokprm.gov.pl>

Przedmiotem działalności Centrum Obsługi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów jest między innymi druk i rozpowszechnianie dzienników urzędowych, w tym Dziennika Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” oraz Dziennika Urzędowego Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski B”, a także prowadzenie innej działalności poligraficznej.

Na stronie centrum opublikowano pełne elektroniczne wersje Dzienników Ustaw od numeru 77. z 2008 roku. Monitory Polskie udostępni-

no w pełnej elektronicznej wersji od numeru 35. z 2008 roku. Dzienniki Ustaw i Monitor Polski są publikowane w plikach w formacie PDF w takiej formie graficznej, w jakiej ukazują się drukiem (a więc nie w formie tekstów strukturalizowanych, nadających się do automatycznego przetwarzania). Centrum nie udostępnia wersji ujednoliconej ustaw.

W stosunku zarówno do publikacji Dzienników Ustaw, jak i Monitorów Polskich, na stronie centrum opublikowano notę, zgodnie z którą nie stanowią one źródła prawa, lecz są „tylko ich zapisem elektronicznym”. Dodatkowo widnieje tam uwaga, że „jedyne źródło prawa na terenie Rzeczypospolitej Polskiej stanowią, na podstawie ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (tekst jedn. Dz. U. z 2007 r. Nr 68, poz. 449), akty normatywne ogłaszane w Dziennikach Ustaw i Monitorach Polskich”.

Na uwagę zasługuje również nota, w której czytamy: „Z uwagi na niedoskonałość zabezpieczeń chroniących przed nieuprawnionym dostępem do Internetu wydawca nie ponosi odpowiedzialności za treść publikowanych tu aktów prawnych”. Publikowane na tej stronie pliki nie są opatrzone podpisem elektronicznym.

Rządowe Centrum Legislacji
<http://www.rcl.gov.pl>

Rządowe Centrum Legislacji współpracuje z organami pomocniczymi Rady Ministrów: Komitetem Stałym Rady Ministrów i Komitetem Europejskim oraz Radą Legislacyjną, a także z urzędami obsługującymi organy administracji rządowej i innymi podmiotami, na których spoczywa obowiązek wydawania powszechnie obowiązujących norm prawa.

W sierpniu 2008 roku na stronach centrum pojawiły się elektroniczne wersje dzienników urzędowych wydawanych przez Prezesa Rady Ministrów. Wersje te są publikowane w plikach w formacie PDF, przy czym – odmiennie niż w wypadku Centrum Obsługi Kancelarii Prezesa Rady Ministrów – pliki te są opatrzone podpisem elektronicznym pracownika Rządowego Centrum Legislacji (dyrektora Departamentu Dziennika Ustaw i Monitora Polskiego Rządowego Centrum Legislacji). Z niewiadomych powodów udostępniane w Internecie pliki są zabezpieczone przed kopiowaniem.

Według sygnałów płynących z rządu, chociaż minęły kolejne terminy przewidywane przez kolejne nowelizacje ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, elektroniczne Dzienniki Ustaw w wersji autentycznej mają być dostępne od 1 stycznia 2010 roku.

EUR-Lex

<http://eur-lex.europa.eu>

Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich (Urząd Publikacji) jest wydawnictwem Unii Europejskiej. Urząd wydaje Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej we wszystkich językach urzędowych Unii Europejskiej. Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej ukazuje się w dwóch seriach: seria L – legislacja, seria C – informacje i ogłoszenia. Jest również publikowany Dodatek (S – przetargi publiczne). W ramach serii C jest wydawana sekcja elektroniczna, w której są publikowane dokumenty jedynie w formie elektronicznej.

W ramach Wspólnot Europejskich zbudowano bezpłatny i wielojęzyczny serwis internetowy EUR-Lex, który jest poświęcony wspólnotowej legislacji. System pozwala sięgnąć do Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej i zawiera między innymi traktaty, legislację, orzeczenia i projekty aktów prawnych. Jak można przeczytać na stronach EUR-Lex, jego baza „zawiera w sumie 3,6 mln dokumentów, przy czym najstarsze z nich pochodzą z 1951 r. Jej zawartość jest codziennie aktualizowana – co roku powiększa się o około 15 tys. dokumentów”.

Zasoby portalu EUR-Lex można przeszukiwać zarówno przez wyszukiwanie proste, jak i przez wyszukiwanie zaawansowane. Ta ostatnia opcja uruchamia niewielką aplikację (applet) napisaną w języku Java, podpisaną elektronicznie przez Urząd Publikacji. Interfejs wyszukiwania zaawansowanego nie został przetłumaczony na język polski, dlatego proces uruchamiania appletu (głównie w języku niemieckim) oraz interfejs (w języku angielskim) może prowadzić do pewnej konfuzji użytkownika tej wyszukiwarki. Niemniej jednak wyszukiwanie proste pozwala uzyskać dostęp do olbrzymiej liczby dokumentów. Możliwe jest również przeszukiwanie poszczególnych zbiorów danych (traktaty, umowy międzynarodowe, obowiązujące prawodawstwo, prace przygotowawcze, orzecznictwo, pytania poselskie). System prezentuje dokumenty w różnych formatach, głównie w formacie PDF, HTML, DOC i TIFF.

System jest opisany dość szczegółowymi wskazówkami pomocy.

Również Wspólnoty Europejskie korzystają z prawa własności intelektualnej i ograniczają w ten sposób możliwość ponownego wykorzystania informacji prawnej. Na uwagę zasługuje opublikowana na stronach EUR-Lex „Informacja o prawach autorskich”. Zgodnie z klauzulami, które są tam ujawnione: „Z wyjątkiem przypadków, w których zaznaczono inaczej, pobieranie i powielanie na użytek własny lub w celu dalszego niekomercyjnego lub komercyjnego rozpowszechniania tekstów praw-

nych i innych dokumentów dostępnych na stronie EUR-Lex jest dozwolone pod warunkiem zamieszczenia następującej informacji: «© Wspólnoty Europejskie, <http://eur-lex.europa.eu/>»”.

Z kolei w sytuacji, gdy chciałoby się wykorzystać treści prawodawstwa unijnego, należy dodać jeszcze zastrzeżenie: „Za autentyczne uważa się wyłącznie przepisy prawne Unii Europejskiej opublikowane w papierowych wydaniach Dziennika Urzędowego Unii Europejskiej”. Ograniczenie wyartykułowane wprost jest zawarte w klauzuli: „Pobieranie plików (np. w formacie xml przez serwer ftp) w celu ich wykorzystywania i komercyjnego rozpowszechniania wymaga zawarcia odpłatnej umowy licencyjnej, zawieranej w imieniu Wspólnot Europejskich przez Urząd Publikacji, który przyjmuje pisemne wnioski w tej sprawie”.

Orzecznictwo

Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych
<http://orzeczenia.nsa.gov.pl>

Centralna Baza Orzeczeń Sądów Administracyjnych (CBO) przechowuje orzeczenia sądów administracyjnych pozbawione cech identyfikacyjnych (opracowane z uwzględnieniem między innymi przepisów ustawy o ochronie danych osobowych). Naczelny Sąd Administracyjny informuje na tej witrynie, że udostępniona w Internecie baza orzeczeń służy wyłącznie celom informacyjnym oraz edukacyjnym i nie ma statusu zbioru urzędowego. Baza jest zasilana codziennie nowymi danymi gromadzonymi w systemie komputerowym Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych.

Serwis jest wyposażony w rozbudowaną instrukcję obsługi, w której wyjaśniono dokładnie sposób wyszukiwania informacji oraz możliwości systemu. Wyniki wyszukiwania są prezentowane na stronach internetowych (w formacie HTML), co pozwala na swobodne ich kopiowanie i dowolne wykorzystanie. Wyszukane dokumenty ukazują się na stronach internetowych o unikalnych adresach, co oznacza, że można do takich stron linkować z innych serwisów internetowych (co może się przyczynić – przy zachowaniu ciągłości adresacji systemu – do upowszechniania treści udostępnianych danych, przez możliwość odsyłania „bezpośrednio do źródła”).

Linkowania w metryce danego orzeczenia, w polu „Powołane przepisy”, stanowią odesłania do Internetowego Systemu Informacji Prawnej (ISIP), który przeistoczył się niedawno w Internetowy System Aktów

Prawnych (ISAP), a co za tym idzie – dotychczasowe linki, które jeszcze niedawno kierowały do konkretnych Dzienników Ustaw, teraz odsyłają „w internetową próżnię”. Jest to przykład problemu, z którym – w dynamicznie rozwijającej się rzeczywistości wirtualnej – internauci mają coraz częściej do czynienia. Twórcy systemów muszą przewidywać sytuacje, w których dostępne wcześniej zasoby zmieniają swoje „położenie”.

Sąd Najwyższy Rzeczypospolitej Polskiej

<http://www.sn.pl/orzecznictwo/>

Na witrynie prowadzonej przez Sąd Najwyższy znajduje się część zatytułowana *Najważniejsze bieżące orzecznictwo*. Zgodnie z deklaracją redaktorów witryny są tam zamieszczane wszystkie uchwały Sądu Najwyższego, „a także węzłowe inne orzeczenia” izb: Izby Cywilnej, Izby Karnej, Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, Izby Wojskowej. Wybranie jednej z izb prowadzi do chronologicznego spisu uchwał (przedstawionych wraz z datą podjęcia uchwały, sygnaturą akt oraz krótkim opisem). Przy części uchwał opublikowano również link do uzasadnienia, które udostępniono w formacie PDF. Spis ten nie nadaje się do przeszukiwania. Najwcześniejsza z opublikowanych na tej stronie uchwał jest datowana na 5 grudnia 2008 roku. Mogłoby się wydawać, że skoro Sąd Najwyższy wydał określone stanowisko, to już samo to przesądza o tym, że jest ono jednym z najważniejszych w systemie wymiaru sprawiedliwości, powinny być zatem udostępniane wszystkie uchwały, orzeczenia i postanowienia wydane przez Sąd Najwyższy. Tak jednak nie jest.

Poza powyższym serwis Sądu Najwyższego udostępnia również interfejs wyszukiwania bazy Supremus (baza orzeczeń Sądu Najwyższego). Orzeczenia można wyszukiwać między innymi według sygnatury, daty wydania, nazwiska sędziego sprawozdawcy. Niestety, nie udostępniono możliwości wyszukiwania pełnotekstowego ani skorzystania z kategorii tematycznych (słowników). Aby zatem dotrzeć do konkretnego rozstrzygnięcia, należy wcześniej dysponować stosowną wiedzą na jego temat. Osoba, która chciałaby poznać stanowisko Sądu Najwyższego na konkretny temat, nie uzyskała wygodnego narzędzia do poszukiwań informacji na temat stosowania prawa.

Część poświęcona serii „Studia i Analizy Sądu Najwyższego” w rzeczywistości zawiera jedynie spis treści dwóch tomów tej publikacji. Umieszczenie linku do tej części w głównym menu może wprowadzać w błąd, gdyż odwiedzający ten serwis spodziewa się znaleźć raczej bogate w treści opracowania. Nie znajduje tego jednak.

Trybunał Konstytucyjny Rzeczypospolitej Polskiej
<http://www.trybunal.gov.pl>

Na witrynie Trybunału Konstytucyjnego Rzeczypospolitej Polskiej zaprezentowano aktualizowany na bieżąco wykaz rozpatrywanych spraw, z podziałem na lata i sygnatury (począwszy od 2001 roku). Witryna stanowi również ważne źródło informacji na temat spraw znajdujących się na wokandzie, a także zbiór komunikatów prasowych, w których są prezentowane zapowiedzi rozpraw i informacje po odbytych rozprawach. Komunikaty prasowe zawierają zwięzły opis kwestionowanych przepisów, czasem również stanowiska skarżących (wnioskodawców). Ułożenie tego zbioru materiałów nie jest jednak intuicyjne i nie nadaje się do wygodnego przeszukiwania. Jest to przykład serwisu, w którym wiele można usprawnić, modyfikując architekturę udostępniania informacji (*usability*).

Serwis zawiera również bazę danych orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego oraz omówienia wybranych orzeczeń, poczynając od orzeczeń z 2000 roku. Baza danych orzeczeń obejmuje wyroki i inne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wraz z uzasadnieniami (są one umieszczone w bazie dopiero po sporządzeniu uzasadnienia do wyroku). Sentencje wyroków publikuje się w Dzienniku Ustaw, a co za tym idzie – są one ujawniane w serwisach internetowych, które prezentują treść Dzienników Ustaw (na przykład na stronach Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej). Sentencje wyroków Trybunału Konstytucyjnego są również umieszczone w serwisie internetowym trybunału w dniu ich ogłoszeniu na rozprawie przed Trybunałem Konstytucyjnym. Ujawniono tam informację, że w udostępnionym skorowidzu znajdują się 2954 hasła powiązane z 4320 orzeczeniami.

Serwis Trybunału Konstytucyjnego oferuje proste wyszukiwanie treści orzeczeń. W formularzu można wpisać dwie frazy i wybrać łącznik („i” oraz „lub”), a także ograniczyć wyniki wyszukiwania do konkretnego roku, w którym zapadło orzeczenie. W rezultacie zapytania otrzymujemy listę orzeczeń (wraz z sygnaturą akt, datą wydania i początkowym fragmentem wyszukanego dokumentu). Wprowadzenie metadanych, szczególnie zaś możliwości przeszukiwania z uwzględnieniem kategorii tematycznych, mogłoby się przyczynić do łatwiejszego znajdowania adekwatnych rozstrzygnięć. Orzeczenia są dostępne w formacie PDF lub DOC, a także w formacie HTML.

System Informacji Podatkowej
Ministerstwo Finansów
<http://sip.mf.gov.pl/>

W ramach Systemu Informacji Podatkowej Ministerstwa Finansów udostępniono formularz do przeszukiwania zawartości archiwum pisemnych interpretacji przepisów prawa podatkowego (interpretacje indywidualne). System powstał, żeby zapewnić jednolite stosowanie przepisów prawa, wspierać procesy decyzyjne w sprawach podatkowych, rozpowszechnić informacje podatkowe w układzie pionowym i poziomym struktury organizacyjnej administracji podatkowej oraz poza jej strukturą, ułatwiać identyfikację elementów systemu podatkowego, których usunięcie lub zmiana doprowadzi do jego uproszczenia i zwiększenia stopnia jego spójności i szczelności.

Interpretacje przepisów prawa podatkowego nie należą do systemu powszechnie obowiązującego prawa. Minister finansów wydaje je w indywidualnej sprawie, na pisemny wniosek zainteresowanego. Podstawą takiego działania jest art. 14a i następane ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – *Ordynacja podatkowa*. Podstawą publikowania interpretacji indywidualnych w Internecie jest art. 14i par. 3 ordynacji podatkowej, zgodnie z którym: „Interpretacje indywidualne wraz z wnioskiem o wydanie interpretacji, po usunięciu danych identyfikujących wnioskodawcę oraz inne podmioty wskazane w treści interpretacji, są niezwłocznie zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej”. I chociaż interpretacja indywidualna ma istotne znaczenie w sprawach indywidualnych podatników (i na gruncie opisanego w niej stanu faktycznego), to również inni podatnicy, zapoznając się z praktyką interpretacyjną organów podatkowych, mogą zmniejszyć niepewność stosowania prawa.

Budowa serwisu internetowego, który umożliwia wyszukiwanie dokumentów w Systemie Informacji Podatkowej Ministerstwa Finansów, może wprowadzać w błąd jego użytkowników. Brakuje systemu pomocy oraz „kontekstu”, w jakim ten system udostępniono *on-line*. Nie ma także jednoznacznej informacji o tym, czy jest on częścią Biuletynu Informacji Publicznej Ministerstwa Finansów, czy też funkcjonuje jako odrębny serwis (serwis własny).

Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich
<http://curia.europa.eu>

Serwis Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich oferuje możliwość przeglądania ostatnio wydanych wyroków oraz wyszukania

toczących się jeszcze spraw, przy czym formularz prostego wyszukiwania jest tak przygotowany, że nie pozwala na przeszukiwanie treści orzeczeń ze względu na określone słowa kluczowe, a jedynie ogranicza się do wyboru sądu, numeru sprawy, oznaczenia stron, ewentualnie zakresu dat wydania rozstrzygnięcia. Udostępniono również przeszukiwanie bardziej złożone, w którym można wprowadzić do systemu zapytanie o występowanie określonego słowa w tekście, a także wybrać „dziedzinę” ze skorowidza prezentującego kategorie, na jakie podzielono dokumenty (na przykład „odmiany roślin”, „zbliżenie ustawodawstw”).

Wynik wyszukiwania jest prezentowany w taki sposób, że trudno do niego podlinkować (strony internetowe są generowane dynamicznie i prezentowane tylko osobie, która zadaje wyszukiwarce pytanie, wyniki nie są dostępne pod unikalnym adresem w sieci WWW, co utrudnia korzystanie i popularyzowanie orzeczeń oraz innych dokumentów Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich).

Wszystkie orzeczenia i inne dokumenty są opatrzone zastrzeżeniem prawnym, zgodnie z którym: „Powielanie informacji i tekstów zamieszczonych na niniejszej stronie jest dozwolone z zastrzeżeniem wskazania źródła. Zwraca się uwagę czytelników na fakt, że niektóre fragmenty tych informacji i tekstów mogą być chronione z tytułu praw własności intelektualnej, w szczególności z tytułu praw autorskich”. Dodatkowo autorzy tego zastrzeżenia dopuścili „tworzenie łączy” ze stronami, opatrując takie dopuszczenie dodatkowymi elementami: okno przeglądarki (*browser*) nie może zawierać żadnych innych informacji poza stroną Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, z którą ustanowiono łącznie, i jej adresem, a żadna informacja dostępna na stronie Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich nie może być zmieniona.

Poza utrudnieniami wynikającymi z technicznej konstrukcji serwisu strony internetowe Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich stanowią cenne źródło informacji na temat skarg, opinii rzecznika generalnego i wyroków trybunału. Znaczna część prezentowanych w bazie informacji jest przetłumaczona na język polski.

Europejski Trybunał Praw Człowieka
<http://echr.coe.int>

Strony Europejskiego Trybunału Praw Człowieka udostępniono jedynie w dwóch wersjach językowych (w języku angielskim oraz w języku francuskim). Obok serwisu informacyjnego, w którym są prezentowane doniesienia na temat aktywności tej instytucji, jest również dostępna wy-

szukiwarka orzecznictwa (HUDOC database). Dostęp do tzw. *case-law* jest bezpłatny, a w ramach systemu udostępniono wyroki, decyzje, rezolucje oraz raporty związane z działalnością Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Europejskiej Komisji Praw Człowieka oraz Rady Europy.

W portalu poświęconym bazie danych HUDOC są dostępne podręczniki użytkownika (w wersji dla początkujących i w wersji dla zaawansowanych użytkowników systemu). Wyszukiwarka oferuje możliwość pełnotekstowego przeszukiwania bazy (w języku angielskim i w języku francuskim). Wyniki wyszukiwania stanowią listę dokumentów z ujawnionym oznaczeniem sprawy, na przykład *Case of Times Newspapers Limited (No.2) vs United Kingdom*, informacją o naruszeniu lub nienaruszeniu określonego artykułu konwencji, datą wydania orzeczenia, oznaczeniem sądu, który wydał wyrok, oraz możliwością wyszukania notatek prasowych poświęconych danej sprawie.

Wyroki są prezentowane w formacie HTML i w formacie DOC (czyli w plikach komercyjnie oferowanego programu MS Word). Prezentacja wyników wyszukiwania następuje na podstawie identyfikatora konkretnej sesji przeglądarki (co oznacza, że strony uzyskanej w wyniku wyszukiwania nie można podlinkować na innej stronie internetowej, gdyż wyniki wyszukiwania nie są prezentowane pod unikalnym adresem w sieci WWW), ale w metainformacjach udostępniono również bezpośredni link do danego orzeczenia, który może ułatwić popularyzowanie orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. Takie podejście (prezentowanie treści pod „tymczasowym” adresem) może jednak wprowadzić mniej zaawansowanych użytkowników Internetu w błąd.

Przykładowe serwisy tematyczne

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych
<http://www.giodo.gov.pl>

W ramach swoich kompetencji Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych jest zobowiązany do „inicjowania i podejmowania przedsięwzięć w zakresie doskonalenia ochrony danych osobowych” (art. 12 ustawy o ochronie danych osobowych). W prowadzonym przez Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych serwisie internetowym wyodrębniono część zatytułowaną *Edukacja*, w której między innymi koncentruje się aktywność popularyzatorska urzędu w dziedzinie upowszechniania wiedzy o ochronie danych osobowych. Udostępniono tam materiały o różnym stopniu skomplikowania (jest tutaj na przykład *Vade-*

mecum ochrony danych osobowych, w którym przedstawiono podstawowe informacje na temat systemu ochrony). Serwis Generalnego Inspektora Ochrony Danych Osobowych gromadzi i udostępnia również treść decyzji generalnego inspektora, a także treść wyroków sądowych związanych z tą tematyką (na przykład treść wyroków dotyczących wydanych wcześniej decyzji urzędu). W ten sposób jest gromadzona bieżąca informacja na temat stosowania tej dziedziny prawa w praktyce.

W zakresie pomocy prawnej, zgodnie z deklaracją, Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych udziela pisemnych wyjaśnień związanych ze stosowaniem przepisów dotyczących ochrony danych osobowych. Warunkiem uzyskania takiego wyjaśnienia jest przesłanie precyzyjnie opisanego pytania (pytanie powinno być podpisane i powinno być w nim zawarte podstawowe informacje o nadawcy).

Generalny Inspektor Ochrony Danych Osobowych uruchomił również Portal Informacyjno-Edukacyjny eduGIODO. Aby skorzystać z kursów e-learningowych, należy się wcześniej zarejestrować (zalogować) w systemie. Bez rejestracji jest jednak dostępne opracowanie *ABC ochrony danych osobowych* oraz inne poradniki z serii „ABC” (na przykład *ABC rejestracji zbiorów danych osobowych*).

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
<http://www.uokik.gov.pl>

Na stronach Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów są publikowane „Aktualności”, w których omawia się zdarzenia ważne dla sytuacji konsumentów i przedsiębiorców, podejmowane decyzje prezesa urzędu oraz akcje przeprowadzane przez urząd (na przykład kontroli sklepów *on-line*). Jeśli notatka dotyczy decyzji wydanej przez prezesa urzędu, to treść tej decyzji stanowi często załącznik do notatki. Obok działu „Aktualności” w serwisie wyodrębniono również część zatytułowaną *Orzecznictwo Prezesa UOKiK*, w której są udostępniane Dzienniki Urzędowe UOKiK oraz Decyzje Prezesa UOKiK, przy czym w tym ostatnim wypadku system odwołuje się do innego serwisu internetowego – <http://www.skargi-konsumentkie.gov.pl>. Z nieznanых bliżej powodów w chwili sprawdzania dostępności tego serwisu internautom był prezentowany komunikat przeglądarki: „Przekroczono limit czasu połączenia”. Oznacza to niewydolność infrastruktury technicznej, która obsługuje serwisy internetowe Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, co ma wpływ na upowszechnianie informacji o prawie konsumenckim.

Serwis Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów zawiera wiele ważnych omówień prawa konsumenckiego (między innymi informacje na temat rozwiązywania sporów, informacje o tym, gdzie poszukiwać pomocy prawnej), prawa konkurencji, kompetencji prezesa urzędu, a także raporty z analiz rynku i informacje z różnych dziedzin (na przykład dotyczące jakości paliw, znaku „CE”). Na stronach urzędu można również znaleźć „Rejestr klauzul niedozwolonych” (abuzywnych), uznanych za takie prawomocnym wyrokiem Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Rejestr ten można przeszukiwać.

Chociaż urząd zgromadził na swoich stronach wiele wartościowych materiałów, które – dzięki Internetowi – mogłyby być przydatne zarówno konsumentom, jak i przedsiębiorcom, to jednak sposób przygotowania samego serwisu internetowego stwarza problemy w korzystaniu z jego zasobów. Przyczyny tych problemów leżą głównie po stronie projektanta serwisu, a dotyczą takich dziedzin, jak zgodność ze standardami internetowymi, *accessibility* (dostępność, w tym dla osób niewidomych) i *usability* (użyteczność, na przykład rozwijalne menu, które przykrywa część treści, a pewne jego elementy są prezentowane poza widocznym dla użytkownika interfejsem przeglądarki stron).

Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej
<http://uprp.gov.pl>

Urząd Patentowy Rzeczypospolitej Polskiej jest centralnym organem administracji rządowej, do którego podstawowych zadań należy udzielanie praw wyłącznych na przedmioty ochrony własności przemysłowej. Na witrynie urzędu przedstawiono wiele poradników, na przykład *Poradnik wynalazcy. Procedury zgłoszeniowe w systemie: krajowym, europejskim, międzynarodowym czy Znaki towarowe w działalności małych i średnich przedsiębiorstw*. Materiały te opublikowano w formacie DOC lub PDF (a więc w formatach, z których mogą korzystać tylko użytkownicy oprogramowania dostarczanego przez podmioty działające na rynku komercyjnym).

W ramach witryny urzędu udostępniono Serwer Publikacji (tłumaczenia dokumentów EP na język polski, bieżąco publikowane opisy patentowe PL), a także bazy danych, których informacje należy uwzględniać przy poszukiwaniach stanu udzielonych praw. Na stronie Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej umieszczono klauzulę, zgodnie z którą „internetowe bazy danych nie mogą być traktowane jako narzędzie do przeprowadzania wyczerpujących i kompletnych poszukiwań doty-

czących przedmiotów własności przemysłowej objętych ochroną. Dokładamy wszelkich starań, aby dane prezentowane w naszym serwisie były aktualne i kompletne. Jednocześnie informujemy, że Urząd Patentowy RP nie ponosi odpowiedzialności za konsekwencje powstałe w wyniku nieścisłości mogących pojawić się w witrynie internetowej UP RP”.

Wyniki wyszukiwania są prezentowane w formacie XML albo PDF lub archiwum ZIP. Serwis jest stale uzupełniany o retrospektywne zbiory polskich dokumentów patentowych oraz opisy ochronne wzorów użytkowych.

CodziennikPrawny.pl
Rzecznik Praw Obywatelskich
<http://codziennikprawny.pl>

Rzecznik Praw Obywatelskich uruchomił serwis CodziennikPrawny.pl, którego deklarowanym celem jest „ułatwienie poruszanie się w gąszczu przepisów”. Teksty umieszczane w tym serwisie nie mają jednak daty publikacji (co istotne dla oceny stanu prawnego), w niektórych tytułach można znaleźć literówki, a część haseł jest opracowana na bardzo dużym poziomie ogólności (na przykład hasło poświęcone dobrom osobistym). W rezultacie uzyskano zbiór *quasi*-porad, bez pełnego spojrzenia na całość opisywanych zagadnień (na przykład udostępniono „Wezwanie do zaprzestania naruszania dóbr osobistych”, ale nie wyjaśniono, co należy zrobić, jeśli wzywany nie spełni oczekiwań wzywającego).

Wydaje się więc, że serwis ten jest raczej nośnikiem prezentowanych tam znaków towarowych i innych oznaczeń przedsiębiorstw oraz podmiotów partnerskich. Jako przykład można wskazać, że chociaż akty prawne nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego na mocy art. 4 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, to jednak w serwisie Rzecznika Praw Obywatelskich znalazła się klauzula: „Teksty aktów normatywnych zostały udostępnione przez Wydawnictwo C.H. BECK”.

Portal uruchomiono 16 czerwca 2009 roku i – być może – w miarę upływu czasu jakość zgromadzonych tam materiałów oraz ich zakres będą się zwiększać.

Policja
<http://policja.pl>

Komenda Główna Policji zapytana o podstawy prawne działania własnych serwisów internetowych wskazała art. 61 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (prawo obywatela do uzyskiwania informacji o działalności organów władzy publicznej oraz osób pełniących funkcje pub-

liczne), a także odpowiedziała, że publikacje na tych stronach stanowią wypełnienie obowiązku wszechstronnego i pełnego informowania opinii publicznej o działaniach Policji. Zgodnie z Zarządzeniem Komendanta Głównego Policji nr 1204 z dnia 12 listopada 2007 roku w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji, „informowanie środków masowego przekazu o inicjatywach i przedsięwzięciach realizowanych przez komórki organizacyjne Komendy Głównej Policji, w szczególności poprzez przygotowywanie oraz przekazywanie komunikatów prasowych, materiałów fotograficznych, filmowych i dźwiękowych oraz poprzez zamieszczanie przygotowanych materiałów na policyjnych stronach internetowych” znalazło się w zakresie działalności prasowo-informacyjnej rzecznika prasowego Komendanta Głównego Policji, rzeczników prasowych komendantów wojewódzkich Policji oraz rzecznika prasowego Komendanta Stołecznego Policji. Na przykładzie tego serwisu można wskazać problem „podstawy działania” serwisów internetowych administracji publicznej, gdyż – zgodnie z art. 7 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej – „Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa”. Wydaje się zatem, że bez podstawy prawnej działać nie powinny.

Serwis internetowy Policja.pl to rozbudowany portal informacyjny, z którego informacje czerpią również media elektroniczne, a który prezentuje informacje na temat akcji policji, w tym zatrzymań, poszukiwań i innych wydarzeń związanych z bieżącą pracą policjantów. Nie jest jasny status prawny publikowanych tam materiałów (szczególnie nie jest jasne, czy są to „materiały urzędowe”, które nie są przedmiotem prawa autorskiego, czy też są one chronione przez prawa własności intelektualnej).

Informacje prezentowane na stronach serwisu Policja.pl są zredagowane przystępnie, co jednocześnie oznacza, że w wielu wypadkach opis przebiegu zdarzeń jest uproszczony. W dziale aktualności nie ujawnia się zwykle autora danej notatki. Poza przedstawieniem stanu faktycznego można tam znaleźć na przykład informację, że „sprawcy grozi kara pozbawienia wolności do lat ośmiu”, bez podania podstawy prawnej stawianych mu zarzutów (bez podania konkretnego numeru artykułu, którego naruszenia miał się dopuścić opisywany w tym serwisie sprawca). W ten sposób serwisy informacyjno-prasowe Policji nie realizują w pełni możliwości udostępniania informacji na temat prawa. Wydaje się również, że Policja nie może przesądzać o winie zatrzymanych przez siebie sprawców, a zdarzają się w serwisie notatki opatrzone takimi tytułami, jak *Przestępca internetowy zatrzymany*. Tego typu doniesienia medialne (portal

Policji jest takim medium) wpływają na sytuację prawną osób, którymi dopiero później interesuje się sądowy wymiar sprawiedliwości, oceniając, czy doszło do popełnienia przestępstwa, czy też nie.

Dodatkowo na stronach serwisu zdarzają się wypadki manipulowania informacją. Przykładem może być prezentowanie zmodyfikowanych w programach do obróbki grafiki zdjęć z miejsca zatrzymania sprawców (wnętrze samochodu, w którym na tylnym siedzeniu umieszczono zmultiplikowane w programie graficznym torebki zawierające – według opisu – narkotyki).

Przykładowe serwisy organizacji pozarządowych

Portal organizacji pozarządowych ngo.pl
<http://ngo.pl>

Administratorem portalu organizacji pozarządowych ngo.pl jest Stowarzyszenie Klon/Jawor. Jest to największy portal zajmujący się tematyką społeczeństwa obywatelskiego, który obok inicjowania dyskusji o problemach ważnych dla trzeciego sektora, prezentuje również wiele informacji na temat prawa. Odbiorcami tych poradników oraz innych materiałów gromadzonych w portalu są pracownicy i współpracownicy organizacji pozarządowych.

W ramach portalu ngo.pl funkcjonuje wydzielony serwis poradnikowy, w którym udostępniono wiele przepisów istotnych dla funkcjonowania organizacji pozarządowych. Jednocześnie twórcy witryny poinformowali czytelników, że: „Teksty aktów prawnych pochodzą ze stron serwisu Sejmu RP – internetowego systemu aktów prawnych [...]. Tekstów rozporządzeń i zarządzeń (także ich projektów) można szukać na stronach odpowiednich ministerstw oraz urzędów centralnych”. Poza aktami prawnymi w poradniku znalazły się wzory umów (na przykład umowa o współpracy z wolontariuszem, umowa darowizny). Wszystko to stanowi dopełnienie na bieżąco aktualizowanego serwisu z wiadomościami i ogłoszeniami, baz danych kontaktowych oraz pakietów bezpłatnych usług dla organizacji pozarządowych.

Federacja Konsumentów
<http://www.federacja-konsumentow.org.pl>

Federacja Konsumentów jest niezależną organizacją pozarządową, której głównym celem jest ochrona indywidualnego konsumenta w Pol-

sce. Na witrynie federacji wydzielono część „Zasoby prawne”, a w niej opublikowano, obok przepisów prawa, również wzory pism i umów. Witryna oferuje również „Praktyczne porady konsumenckie”, na przykład w zakresie trybu dochodzenia roszczeń, a także materiały dla powiatowych (miejskich) rzeczników konsumentów. Serwis Federacji Konsumentów jest wyposażony w wyszukiwarkę.

Witryna ta stanowi uzupełnienie materiałów, które można znaleźć na omawianej wcześniej stronie Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Portal Federacji Konsumentów jest elementem kontaktów tej organizacji z prasą i mediami, ale za pomocą portalu federacja dociera również do konsumentów, w których imieniu występuje przed sądami konsumenckimi. Federacja świadczy również bezpłatne poradnictwo i pomoc prawną w zakresie uprawnień konsumentów oraz dochodzenia ich roszczeń. Witryna organizacji stanowi zatem uzupełnienie tej działalności.

Centrum Praw Kobiet
<http://www.cpk.org.pl>

Fundacja Centrum Praw Kobiet prezentuje na swojej witrynie wiele materiałów związanych z prawem. Są to wybrane akty prawne polskie oraz Unii Europejskiej, Konwencje Organizacji Narodów Zjednoczonych, materiały związane z aktywnością Rady Europy i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (w tym opisy toczących się przed nim spraw). Poza tym udostępniono w serwisie liczne materiały edukacyjne, takie jak *Prawo karne – pytania, odpowiedzi* (podobnie w zakresie prawa rodzinnego oraz prawa pracy), a także wzory pism procesowych. W dziale „Poradniki prawne” zgromadzono obszernie opracowania (udostępnione głównie w formacie PDF), na przykład *Rodzice i dzieci – poznaj swoje prawa* czy *Jeśli jesteś ofiarą przemocy – poznaj swoje prawa*.

Ponieważ Fundacja Centrum Praw Kobiet udziela porad i informacji z dziedziny prawa cywilnego, prawa karnego i prawa pracy, witryna tej organizacji stanowi nośnik informacji o tym, jak i gdzie można uzyskać taką pomoc.

Serwisy podmiotów komercyjnych

Archiwa prasowe i portale

„Rzeczpospolita”
<http://www.rp.pl>

Wydawany przez wydawnictwo Presspublica Sp. z o.o. dziennik „Rzeczpospolita” to jedna z najczęściej cytowanych gazet codziennych w Polsce. Portal [rp.pl](http://www.rp.pl) jest internetową wersją gazety papierowej, uzupełnioną jednak o dodatkowe, aktualizowane na bieżąco doniesienia, elektroniczne repozytoria i archiwa. Jeden z dodatków „Rzeczpospolitej” jest poświęcony prawu (tzw. żółte strony – „Prawo co dnia”), w portalu zaś artykuły publikowane w tym dodatku, a także w dodatku „Dobra firma” lub „Gazeta prawa i podatków”, są prezentowane w wyodrębnionym dziale na temat prawa.

Niektóre artykuły są stale dostępne dla wszystkich zainteresowanych, stanowiąc interesujące źródło informacji na temat prawa oraz dyskusji i ujawnionych wątpliwości przy jego stosowaniu, niektóre zaś są dostępne dopiero po wykupieniu dostępu do archiwum. Rzeczpospolita oferuje płatny serwis „Baza aktów i wyroków”, a także bezpłatne repozytorium „Wzory i formularze”, w którym można znaleźć między innymi umowy spółek i inne umowy, na przykład umowę o pracę na zastępstwo.

„Gazeta Prawna”
<http://www.gazetaprawna.pl>

Wydawana przez INFOR Biznes Sp. z o.o. „Gazeta Prawna” reklamuje się jako największy polski dziennik gospodarczy. Podobnie jak omawiana wcześniej „Rzeczpospolita”, także „Gazeta Prawna” jest wydawana drukiem, w Internecie zaś prezentuje elektroniczną wersję artykułów opublikowanych w papierowym wydaniu. Dostęp do pełnej wersji znacznej części tych artykułów wymaga wniesienia opłaty.

„Gazeta Prawna” jest tylko częścią internetowej aktywności jej wydawcy. Obok portalu „Gazety Prawnej” INFOR Biznes Sp. z o.o. prowadzi również inne przedsięwzięcia internetowe, takie jak infor.pl (portal poświęcony prawu, gospodarce i finansom), prawnik.pl (serwis kierowany głównie do prawników różnych korporacji prawniczych) czy wieszjak.pl (portal przeznaczony dla wszystkich użytkowników). Z punktu widzenia niniejszego opracowania jedną z ważniejszych form działalności spółki jest serwis INFOR LEX (szerzej na ten temat w dalszej części opracowania).

„Monitor Prawniczy”
<http://monitorprawniczy.pl>

„Monitor Prawniczy” to wydawany przez Wydawnictwo C.H. Beck dwutygodnik polskiego prawa. Witryna tego dwutygodnika prezentuje sentencje wyroków Trybunału Konstytucyjnego (za stroną www.trybunal.gov.pl) i Sądu Najwyższego (za stroną www.sn.pl) wraz z krótkimi omówieniami. W serwisie znajdują się także omówienia wyroków trybunałów europejskich i aktywności prawodawczej oraz „kalendarz legislacyjny”, zawierający informacje na temat terminu wejścia w życie przepisów. Główną częścią serwisu jest jednak archiwum opublikowanych w dwutygodniku artykułów.

Podobnie jak w wypadku „Gazety Prawnej”, również na witrynie „Monitora Prawniczego” jest udostępniana tylko część artykułu, pełną treść można zaś przeczytać po dokonaniu opłaty. „Monitor Prawniczy” publikuje artykuły bardziej pogłębione niż „Gazeta Prawna” (stąd też dłuższy cykl wydawniczy oraz funkcjonowanie przy redakcji Rady Programowej). Wydawnictwo C.H. Beck konkuruje tutaj nie tylko z wydawnictwem INFOR Biznes Sp. z o.o., ale również z wydawnictwami Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. i LexisNexis.

eGospodarka.pl – serwis „Prawo”
<http://prawo.egospodarka.pl>

Obok największych wydawnictw działających na rynku informacji o prawie funkcjonują w Internecie również portale, które postanowiły wybrać prawo jako część swojej aktywności. Rozróżnienie to jest istotne, gdyż portale internetowe profilują się raczej na szeroko pojętą aktywność biznesową, w której prawo jako takie nie jest zwykle wydzielonym działem (wynika to również z relacji na rynku reklamowym: serwisy internetowe, prowadzone jako działalność gospodarcza, czasem powstają po to, żeby stać się nośnikiem reklamy kierowanej do konkretnej grupy docelowej). Jednym z takich serwisów internetowych jest wydawany przez Kasat Sp. z o.o. serwis eGospodarka.pl, który wydzielił dział prawny jako serwis tematyczny.

Serwis ten nie jest tak rozbudowany, jak serwisy *stricte* prawniczej konkurencji, a jego zawartość wynika raczej z tego, że do prawnych kategorii są przypisane materiały publikowane we wszystkich serwisach eGospodarka.pl. Część tekstów prawnych jest tworzona przez współpracujące z portalem kancelarie prawne, które w ten sposób korzystają z nowego kanału marketingowego docierania do potencjalnych klientów.

PIT.pl
<http://pit.pl>

Innym przykładem portalu jest serwis PIT.pl prowadzony przez PIT.pl Sp. z o.o. (spółka należąca do grupy Bankier.pl SA). Portal PIT.pl pozycjonuje się jako „Kompendium praktycznych narzędzi i informacji podatkowych”, a dopełnieniem tego portalu jest bliźniaczy portal VAT.pl („Baza wiedzy podatkowej skierowana do podmiotów gospodarczych”).

Jak widać z powyższego opisu, portal ten nie udostępnia informacji ze wszystkich dziedzin prawa, można go jednak uznać za przykład portalu wertykalnego – wortalu (portalu dziedzinowego).

Systemy informacji prawnej

System Informacji Prawnej LEX
<http://www.lex.com.pl>

Komercyjny System Informacji Prawnej LEX jest prowadzony przez wydawnictwo Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. Podobnie jak inne serwisy tego typu, zawiera ujednolicone teksty aktów prawnych, akty prawne publikowane w resortowych dziennikach urzędowych, akty prawa miejscowego, a także orzeczenia sądowe. Zbiór jest uzupełniony przez dokumenty pobierane ze stron internetowych izb i urzędów skarbowych, a także tezy z piśmiennictwa prawniczego.

Na uwagę zasługuje to, że poza gromadzeniem orzecznictwa publikowanego w zbiorach urzędowych, jak OSNP, OSNC, OSNKW, ONSA, ONSAiWSA, OTK, wydawca serwisu LEX szczydzi się udostępnianiem orzeczeń gdzie indziej niepublikowanych, „dla których System Informacji Prawnej LEX jest pierwszym miejscem publikacji”. W istocie jest więc tak, że odesłania do Systemu Informacji Prawnej LEX można znaleźć w uzasadnieniach wydawanych w Polsce wyroków. Jest to sytuacja, która powinna budzić zdumienie: podmiot funkcjonujący na rynku komercyjnym ma więcej informacji na temat działania państwa niż samo państwo.

System Informacji Prawnej Legalis
<http://www.legalis.pl>

Legalis to komercyjny system informacji prawnej prowadzony przez Wydawnictwo C.H. Beck. Można tutaj znaleźć akty prawne, głównie z Dzienników Ustaw, Monitorów Polskich i dzienników urzędowych. W systemie jest również udostępniane orzecznictwo sądów, wyjaśnienia

urzędowe i wzory pism, a dodatkowo są prezentowane cyfrowe wersje publikacji komentarzowych i monografii wydawane w seriach książkowych Wydawnictwa C.H. Beck.

LexPolonica
<http://www.lexpolonica.lexisnexis.pl>

LexPolonica to komercyjny system informacji prawnej wydawnictwa LexisNexis. Podobnie jak Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o. oraz Wydawnictwo C.H. Beck, również LexisNexis wykorzystuje dostępne akty prawne, orzecznictwo i inne dokumenty urzędowe, i tak jak konkurenci, rywalizuje z nimi technicznymi usprawnieniami wyszukiwania oraz unikalnymi treściami z własnych publikacji książkowych.

INFOR LEX
<http://www.inforlex.pl>

INFOR LEX to komercyjny system informacji prawnej wydawnictwa INFOR Biznes Sp. z o.o. Podobnie jak konkurenci, gromadzi on i ujednotacza wszystkie dostępne źródła aktów prawnych, dokumentów urzędowych i orzecznictwa, a konkuruje z pozostałymi serwisami unikalnymi treściami pochodzącymi z wydawanych przez siebie czasopism, takich jak „Gazeta Prawna”, „Monitor Księgowego” czy „Serwis Prawno-Pracowniczy”.

Porady prawne i wzory pism

Serwis prawa
<http://serwisprawa.pl>

Serwis jest prowadzony przez OCTUS BUSINESS PARTNERS Sp. z o.o., a jego istota sprowadza się do wykorzystania Internetu jako kanału marketingowego usług prawniczych (spółka, która opracowuje serwis, nazywa się „kancelarią”, chociaż nie jest ani kancelarią adwokacką, ani kancelarią radców prawnych, choć świadczy usługi doradztwa prawno-finansowego). Za pośrednictwem serwisu można zadać kancelarii pytanie, a po opłaceniu zaproponowanej ceny spółka przygotowuje odpowiedź i przesyła ją zamawiającemu pocztą elektroniczną (płaci się „z góry”).

Na uwagę zasługuje zastrzeżenie, które znajduje się przy tekstach publikowanych w ramach wydzielonej części „Porady prawne”. Zgodnie z tym zastrzeżeniem: „[...] udzielane odpowiedzi na pytania prawne nie są i nie mogą być traktowane jako porady prawne. Osoby udzielają-

ce odpowiedzi i redakcja SerwisPrawa.pl nie ponosi odpowiedzialności za skutki wynikłe z zastosowania się do opublikowanych treści. Wszelkie materiały z zakresu prawa znajdujące się na stronach SerwisPrawa.pl mają jedynie na celu popularyzowanie wiedzy o instytucjach prawnych oraz możliwościach ich praktycznego zastosowania”.

Przedstawiony serwis jest tylko przykładem coraz liczniej reprezentowanych w Internecie serwisów tego typu.

Forum Prawne

<http://forumprawne.org>

Serwis Dyskusyjne Forum Porad Prawnych nie ujawnia, kto jest odpowiedzialny za jego funkcjonowanie. Nie ma takiej informacji nawet w „regulaminie” udostępnionym w serwisie. Dane na temat spółki, która prowadzi ten serwis, są dostępne dopiero po sprawdzeniu nazwy domenowej w systemie „who is” – jest nią ParaRent.com sp.j. Twórcy tego serwisu sami nie udzielają pomocy ani porad prawnych, a jedynie udostępniają „platformę, dzięki której użytkownicy mogą sobie taką pomoc wzajemnie świadczyć”.

Korzystanie z forum jest bezpłatne, aby jednak móc publikować tam wpisy, trzeba się najpierw zarejestrować w systemie. Wydaje się, że umieszczenie pod atrakcyjnym adresem domenowym niewymagającego zbyt dużej opieki systemu zarządzania forum internetowym (omawiany serwis wykorzystuje popularny silnik forum internetowego vBulletin) było prawie bezkosztowym pomysłem na internetowy biznes. Do tej pory w serwisie zarejestrowało się ponad 90 tysięcy użytkowników (z czego aktywnych jest około 6 tysięcy), którzy uruchomili blisko 60 tysięcy odrębnych wątków dyskusyjnych, publikując w nich blisko 260 tysięcy komentarzy. Wszystko to stanowi nośnik prezentowanych w serwisie reklam.

Wzory Pism

<http://wzorypism.pl>

Serwis Wzory Pism odpłatnie udostępnia przykłady oraz formularze pism związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej (umowy, aneksy, pozwy, wnioski, zażalenia, podania, druki akcydensowe). Ze względu na charakter działalności (udzielenie licencji na utwór, jakim jest wzór pisma) nie można przed zakupem poznać treści wzoru, tym samym trudno ocenić jego jakość merytoryczną. Prowadzący witrynę umożliwia pobieranie plików po dokonaniu płatności za pomocą SMS-a.

Inne witryny internetowe

Orzecznictwo.net
<http://orzecznictwo.net>

Orzecznictwo.net to serwis, którego nie można zakwalifikować jako działalności komercyjnej. Jest on tworzony przez grupę prawników, którzy dla własnej wygody i w celu upowszechniania idei udostępniania informacji o stosowaniu prawa gromadzą orzecznictwo dotyczące szeroko pojętego prawa własności intelektualnej oraz orzeczenia z zakresu prawa „nowych technologii”. Baza zawiera wyroki prawa amerykańskiego, prawa europejskiego i prawa polskiego – są one dostępne w Internecie bezpłatnie i bez konieczności rejestrowania się w serwisie. Do gromadzenia wyroków wykorzystano popularny blogowy system zarządzania treścią Wordpress.

Ciekawostką jest to, że twórcy serwisu na własny koszt „wydobywają” orzeczenia (wraz z uzasadnieniami) polskich sądów, szczególnie Sądu Najwyższego, o których jedynie wiadomo, że zostały wydane (ponieważ albo Sąd Najwyższy zasygnalizował to na swoich stronach, ale nie udostępnił tam treści orzeczenia, albo informacja o wyroku pojawiła się w piśmiennictwie).

OYEZ
<http://www.oyez.org>

Serwis OYEZ znalazł się w niniejszym opracowaniu ze względu na innowacyjne podejście do publikowania informacji na temat działalności orzeczniczej amerykańskiego Sądu Najwyższego (Supreme Court of the United States). Ideą tego serwisu jest udostępnianie nagrań z przebiegu wszystkich rozpraw toczących się przed tym sądem od czasu zainstalowania tam w 1955 roku systemu rejestrującego dźwięk (aktualnie zgromadzono tam już ponad 5 tysięcy godzin nagrań). Dziś serwis gromadzi i udostępnia bogaty multimedialny (a więc zawierający teksty, grafiki, nagrania audio i wideo) zbiór danych związany z pracą tego sądu.

Projekt jest finansowany grantem pochodzącym z National Science Foundation. Dodatkowo wspierają go: Northwestern University Libraries, Weinberg College of Art and Sciences, M.R. Bauer Foundation, internetowy portal FindLaw, a także firma prawnicza MayerBrown.

Open NYSenate
<http://open.nysenate.gov>

The NY Senate: Free and Open-Source Software & Services to również tylko przykład pewnego zjawiska, które – wraz z rozwojem infrastruktury Internetu – pojawia się coraz częściej w różnych krajach. Projekt polega na przygotowaniu i uruchomieniu interfejsu API (Application Programming Interfaces), aby każdy mógł pobierać i ponownie wykorzystywać dane Senatu Stanu Nowy Jork. Jest to przejaw myślenia o udostępnianiu prawa w kategoriach przejrzystości życia publicznego i równego traktowania wszystkich podmiotów (ze względu na nacisk na przygotowanie narzędzi programistycznych w duchu neutralności technologicznej oraz w taki sposób, żeby prawna sytuacja udostępnianych narzędzi, na przykład monopol praw własności intelektualnej, nie przeszkadzała w ich stosowaniu).

Wraz z rozwojem API są rozbudowywane narzędzia dodatkowe, na przykład specjalne moduły do popularnych systemów zarządzania treścią (Drupal). Dzięki temu każdy, kto prowadzi serwis internetowy – niezależnie od tego, czy jest nim przedsiębiorca, organizacja pozarządowa czy użytkownik prowadzący niekomercyjną aktywność internetową – może w ramach swojej witryny umieszczać i prezentować dane na temat procesu stanowienia prawa. Osoba lub instytucja wykorzystująca dane z sektora publicznego może je dowolnie sortować i prezentować, a także publikować wybrane elementy udostępnianych danych. Oznacza to na przykład, że organizacja zajmująca się prawami konsumenckimi może swoją witrynę internetową wzbogacić o informacje tylko na interesujący ją temat, co przyczyni się do pełniejszej realizacji jej zadań statutowych. Podobnie mogą postępować inni wydawcy serwisów tematycznych (prezentując wybrane dane, na przykład tylko związane z ochroną środowiska, ochroną małoletnich lub z systemem podatkowym).

Serwis programmableweb.com, który jest poświęcony narzędziom związanym z wydobywaniem i prezentowaniem informacji z różnych źródeł danych, poinformował, że udostępniono już 30 różnych programalnych interfejsów do zasobów rządowych. Wśród nich są narzędzia do pozyskiwania i publikowania rządowych danych w Australii, Wielkiej Brytanii i Stanach Zjednoczonych z takich organizacji, jak ONZ czy Europejski Urząd Patentowy.

Podsumowanie

Zgodnie z art. 87 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej źródłami powszechnie obowiązującego w Polsce prawa są: ustawa zasadnicza, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe i rozporządzenia oraz akty prawa miejscowego (na obszarze działania organów, które je ustanowiły). Warunkiem wejścia w życie ustaw, rozporządzeń i aktów prawa miejscowego jest ich ogłoszenie. Zasady i tryb ogłaszania aktów normatywnych określa ustawa.

Kto powinien udostępniać treść prawa? Treść prawa w formie źródłowej – w sposób, który będzie umożliwiał ponowne wykorzystanie, i w technicznych formatach, które nie dyskryminują ze względu na technologię – nieodpłatnie i jak najszerzej powinno udostępniać państwo. Dotyczy to także innych materiałów, takich jak przedstawione w jednym z przykładów nagrania z przebiegu rozpraw przed amerykańskim Sądem Najwyższym. Należy uznać to za realizowanie podstawowego zadania państwa. Państwo powinno również sfinansować infrastrukturę techniczną udostępniania informacji, żeby ustrzec się takich problemów, które opisano na przykładzie jednej z witryn Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów.

Wielokrotnie podejmowano próby ustawowego wprowadzenia obowiązku elektronicznego wydawania prawa. Dnia 30 grudnia 2005 roku prezydent podpisał ustawę z dnia 16 grudnia 2005 roku o zmianie ustawy o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych, której przepisy przewidywały, że od 1 lipca 2006 roku nastąpi „wydawanie dzienników urzędowych i skorowidzów do roczników tych dzienników w formie elektronicznej, a także udostępnianie dzienników urzędowych, zbiorów aktów prawa miejscowego ustanowionych przez powiat i zbiorów przepisów gminnych oraz ogłoszonych w nich aktów normatywnych i innych aktów prawnych przez środki komunikacji elektronicznej oraz informatyczne nośniki danych”. Okazało się jednak, że 21 lipca 2006 roku Sejm Rzeczypospolitej Polskiej musiał znowelizować ustawę, zawieszając stosowanie niektórych jej przepisów do 1 maja 2008 roku. Państwo nie było gotowe na wprowadzenie elektronicznej publikacji prawa.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 kwietnia 2008 roku w sprawie wymagań technicznych dokumentów elektronicznych zawierających akty normatywne i inne akty prawne, elektronicznej formy dzienników urzędowych oraz środków komunikacji elektronicznej i informatycznych nośników danych miało wejść w życie 30 czerwca 2008 roku. Znowelizowane rozporządzenie opublikowa-

no ostatecznie w Dzienniku Ustaw z 29 grudnia 2008 roku i weszło ono w życie z dniem ogłoszenia.

Dnia 9 czerwca 2009 roku Rzecznik Praw Obywatelskich zwrócił się do Prezesa Rady Ministrów o przedstawienie informacji o stanie przygotowań organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego do udostępniania w formie elektronicznej dzienników urzędowych i zbiorów aktów prawa miejscowego oraz o przyjętym harmonogramie czynności, odpowiednim do obowiązujących regulacji prawnych. Wydaje się, że elektroniczna promulgacja nie nastąpi wcześniej niż 1 stycznia 2010 roku.

Dodatkowo problematyka infrastruktury teleinformatycznej państwa jest regulowana ustawą z dnia 17 lutego 2005 roku o informatyzacji działalności podmiotów realizujących zadania publiczne (obecnie w trakcie nowelizacji). Obok nowelizacji regulacji prawnych związanych z informatyzacją jest planowana nowelizacja ustawy o dostępie do informacji publicznej.

Obecnie panuje chaos w sferze informatycznego udostępniania aktualnych, pełnych i rzetelnych oraz zrozumiałych informacji publicznych, w tym informacji o prawie. Państwo nie realizuje w pełni jednego ze swoich podstawowych obowiązków w erze cyfrowej, nie udostępnia bowiem obywatelom źródłowych informacji i dokumentów tak, aby mogli je oni łatwo zrozumieć i wykorzystać.

Jednym z istotniejszych problemów związanych z elektronicznym publikowaniem prawa – obok zagadnień dotyczących podpisu elektronicznego, który ma zapewnić autentyczność tekstu i jego integralność (obecnie trwają prace nad zastąpieniem ustawy o podpisie elektronicznym nową regulacją) – jest kwestia formatów udostępniania tego typu informacji.

Byłoby najlepiej, gdyby elektroniczne wersje przepisów były wzbogacone w liczne dodatkowe metadane (na przykład znaczniki informujące o tym, które jednostki redakcyjne zmieniają brzmienie, które tracą moc obowiązywania i z jakim dniem). Dzięki temu można by było łatwo tworzyć automatycznie ujednoliconą treść danego aktu prawnego i podobnie uzyskiwać wersje porządku prawnego na dany dzień, a także łączyć akty prawne z orzecnictwem i opatrywać komentarzami.

Również problematyka dostępności serwisów internetowych (*web accessibility*) oraz zasad użyteczności, swoistej ergonomii serwisów internetowych (*usability*) jest w administracji publicznej prawie wcale nierozpoznana. Na to nakłada się problem związany z regulowaniem w systemie powszechnie obowiązującego prawa stosowania standardów teleinforma-

tycznych, na podstawie których mają powstać zasoby informacyjne państwa.

Trzeba również pamiętać o tym, że zagwarantowanie dostępności informacji musi oznaczać redagowanie ich językiem przystępnym i zrozumiałym. Sformalizowany język przepisów, hermetyczne dyskusje przedstawicieli nauki prawa, są właściwie niezrozumiałe dla znacznej części społeczeństwa. Dlatego obok konieczności udostępniania źródeł prawa i orzecznictwa, a także dbania o to, żeby infrastruktura teleinformatyczna i formaty danych nie dyskryminowały nikogo ze względu na zastosowaną technologię, stale istnieje potrzeba budowania ośrodków informacyjnych, których zadaniem byłoby tłumaczenie sensu treści obowiązującego prawa i zasad jego stosowania.

Na sytuacji, w której państwo nie wywiązuje się ze swoich zadań, korzystają podmioty oferujące informację publiczną na zasadach komercyjnych.

W Internecie są obecne największe wydawnictwa prawnicze, które traktują sieć jako jeszcze jeden kanał dystrybucji swoich produktów i usług. Najczęściej przedsiębiorstwa te są również wydawcami książkowych serii o prawie albo prasy prawniczej, a obok ogólnych i tematycznych portali internetowych prowadzą w Internecie także sprzedaż wydawnictw tradycyjnych. Wydawnictwa te uruchamiają i oferują serwisy internetowe, które stanowią interfejs do całościowych systemów informacji prawnej. Dostęp do takich usług jest odpłatny.

Na uwagę zasługuje to, że komercyjne informatyczne systemy informacji prawnych są budowane na podstawie danych pochodzących od organizacji państwowych. Konkuruje zwykle technologią wyszukiwania oraz informacjami dodatkowymi (jeśli na przykład wydawnictwo dysponuje zbiorem przygotowanych wcześniej na potrzeby druku książek prawniczych albo wydaje prasę prawniczą, to elektroniczne wersje takich wydawnictw znajdują się najpewniej w elektronicznym systemie informacji o prawie danego wydawnictwa).

Zwiększenie dostępności informacji publicznej, której źródłem jest państwo, może spowodować osłabienie pozycji, jaką obecnie zajmują przedsiębiorstwa komercyjne. Można to nazwać konkutowaniem publiczno-prywatnym w obszarze udostępniania informacji. Informacje mają wartość tylko wtedy, gdy są unikalne, niedostępne powszechnie. Państwo, utrzymując stan, w którym nie realizuje zadania udostępniania informacji o sposobach swojego działania (w tym informacji na temat prawa i jego stosowania), wspiera pośrednio podmioty, które oferują tę wiedzę na rynku komercyjnym. Im więcej rzetelnych i nadających się do ponow-

nego wykorzystania, a także bezpłatnych informacji państwo udostępni, tym mniej będą one warte dla rynku, gdyż będą dostępne bez konieczności ponoszenia dodatkowych kosztów. Dodatkowo będą one dostępne bezpośrednio ze źródła, a przez to również bardziej wiarygodne. Ważne jest przy tym to, że państwo, udostępniając informacje obywatelom, musi wszystkich traktować równo (w sposób niedyskryminujący obywateli bezpośrednio lub pośrednio), z kolei podmioty komercyjne oferują swoje usługi na zasadach rynkowych, a ich celem jest maksymalizacja zysku. Przykład konkurencji publiczno-prywatnej stanowi tworzenie Internetowego Systemu Aktów Prawnych, w którym część baz była traktowana przez państwo komercyjnie (dystrybucja odpłatna). Państwo nie powinno jednak konkurować z podmiotami prywatnymi w obszarze płatnych usług (udostępniając informacje bezpłatnie – w ramach realizowania funkcji państwa – podnosi się poprzeczkę konkurencyjną, z korzyścią jednak dla obywateli).

Instytucja państwowa, która realizuje określoną politykę i dysponuje potężnym zasobem informacji, może decydować o sposobie wykorzystania tych danych. Nie dotyczy to zresztą tylko instytucji państwowej, ale dotyka także – wobec procesów globalizacji – organizacje ponadpaństwowe. Dlatego jest ważne, żeby instytucje te były świadome istnienia informacyjnych zasobów, jakimi dysponują, i opracowały zasady ich udostępniania. Przykładem problemów, z którymi należy się zmierzyć w obszarze praw własności intelektualnej w Polsce, jest kwestia „dokumentów urzędowych” oraz „materiałów urzędowych”. Obie te kategorie, zgodnie z art. 4 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych, nie są przedmiotem prawa autorskiego, trudno jest jednak precyzyjnie określić, co będzie materiałem urzędowym, a co nie. Zgodnie ze stanowiskiem Biura Studiów i Ekspertyz Kancelarii Sejmu opracowania powstające w tym biurze są utworami w rozumieniu prawa autorskiego, chociaż powstają na potrzeby procesu stanowienia prawa. Należałoby zatem doprowadzić do sytuacji, w której powstające za pieniądze publiczne opracowania i ekspertyzy nie byłyby objęte monopolem prawa autorskiego. Można to osiągnąć, nakładając na wszystkie instytucje publiczne obowiązek pozyskania pełni praw, ale z zastrzeżeniem, że będą musiały również udostępniać takie materiały obywatelom na zasadach niekomercyjnych. To zaś jest związane z opracowaniem systemu licencji publicznych.

Poszukując wskazówek dotyczących sposobów realizacji polityki informacyjnej państwa, warto przyglądać się działaniom administracji prezydenta Stanów Zjednoczonych. Stworzono tam serwis Data.gov, którego celem jest wypracowanie mechanizmów udostępniania oby-

watelom wszystkich możliwych danych zgromadzonych przez administrację federalną. Nie chodzi przy tym o tworzenie kolejnych serwisów internetowych, ale o szerokie udostępnienie danych rządowych w zstandaryzowanych formatach oraz narzędzi pozwalających na pobieranie, przetwarzanie i dowolne prezentowanie tych informacji, bez ograniczeń wynikających z monopoli własności intelektualnej. W dyskusji na temat przejrzystości działań władzy publicznej, upowszechniania wiedzy o prawie i ponownego wykorzystania informacji z sektora publicznego coraz częściej pojawia się skrót API (Application Programming Interface), który oznacza specyfikację procedur, funkcji oraz innych interfejsów umożliwiających komunikację ze źródłem danych.

Jeśli w Polsce zostaną opracowane interfejsy API do zasobów publicznych, a każdy podmiot – niezależnie od tego, czy działa komercyjnie, naukowo, społecznie czy też prywatnie – będzie mógł pobrać ustrukturyzowane dane, to w ramach własnych serwisów internetowych podmioty takie będą mogły skuteczniej osiągać własne cele (społeczne lub gospodarcze).

Strukturalizacja udostępnianych danych pozwala niemal automatycznie tworzyć ujednocicone wersje aktów prawnych. Jest to czynnik, który należy brać pod uwagę przy ocenie kosztów działania istniejących systemów publicznych. Warto przy tym zauważyć, że źródła takie będą wykorzystywane nie tylko przez podmioty komercyjne i społeczne, ale także przez inne podmioty publiczne. Można tak przygotować repozytoria dostosowane do ponownego wykorzystania, żeby nie trzeba było wykonywać dodatkowej pracy dostosowawczej. Obecny stan dobrze ilustruje droga, jaką musi pokonać rozstrzygnięcie Trybunału Konstytucyjnego, aby mogło być włączone do Internetowego Systemu Aktów Prawnych Kancelarii Sejmu. Najpierw jest ono publikowane w Dzienniku Ustaw (przechodzi więc cały proces publikacji w Kancelarii Prezesa Rady Ministrów), a następnie zostaje poddane ponownej edycji przez pracowników Kancelarii Sejmu. Na każdym etapie tego procesu powtarza się już raz wykonaną pracę (co wiąże się z kosztami), łatwo także popełnić błędy.

Poza udostępnieniem strukturalizowanych danych źródłowych i narzędzi typu API ważne jest również tworzenie i udostępnianie systemów pomocy korzystania z takich rozwiązań. Wiele serwisów internetowych (na przykład Internetowy System Informacji Podatkowej) nie oferuje materiałów dodatkowych, przewodników i poradników na temat zgromadzonych danych.

Należy podkreślić, że bardzo ważną kwestią w budowaniu publicznej infrastruktury usług elektronicznych jest problem technicznych standardów przesyłania i udostępniania informacji. Profesor Lawrence Lessig,

amerykański badacz prawa nowych technologii, już w 1999 roku zauważył w książce *Code and Other Laws of Cyberspace*, że kod informatyczny coraz częściej zastępuje (określa) prawo („the code is law”). Również w Polsce pojawiają się pierwsze sygnały wskazujące na kolizję między normami prawnymi a technicznym sposobem budowania infrastruktury teleinformatycznej. W uchwale z dnia 4 czerwca 2009 roku (III CZP 33/09) Sąd Najwyższy stwierdził, że w wypadku takiego konfliktu powinno wygrać prawo. W przywołanej uchwale jest mowa o tym, że sąd rejestrowy powinien dokonać wpisu do rejestru dłużników niewypłacalnych zgodnie z treścią prawomocnego orzeczenia sądowego, które jest podstawą wpisu, i powinno to nastąpić również wówczas, gdy treść tego orzeczenia nie jest zgodna z systemem informatycznym Krajowego Rejestru Sądowego.

Dlatego tak ważna jest dyskusja na temat „neutralności technologicznej państwa” i stosowanie przez państwo „otwartych standardów” związanych z teleinformatyką. Jedną z propozycji, którą przedstawiono w Rekomendacji Komisji Europejskiej *European Interoperability Framework for pan-European eGovernment Services version 1.0*, zakłada, że otwartym standardem będzie takie rozwiązanie techniczne, które spełnia następujące warunki:

- standard został ustanowiony i jest utrzymywany przez niedochodową organizację, a jego zmiany odbywają się w ramach otwartego procesu podejmowania decyzji (konsensusu, decyzji większościowych), w którym mogą uczestniczyć wszyscy zainteresowani,
- standard został opublikowany i jego specyfikacja jest dostępna albo bezpłatnie, albo po cenie wykonania kopii. Musi być dozwolone, żeby każdy mógł go kopiować, dystrybuować i używać bez opłaty lub w cenie pokrywającej jedynie koszty operacyjne,
- prawa wyłączne, na przykład prawa patentowe, gdyby odnosiły się do standardu lub jego części, są udostępniane na zasadach nieodwołalnej bezpłatnej licencji,
- nie ma żadnych ograniczeń w wykorzystaniu standardu w innych standardach.

Zgodnie z art. 4 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego akty normatywne lub ich urzędowe projekty oraz urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole. Oznacza to, że każdy może dowolnie kopiować i publikować treść prawa. Dziś jednak na przeszkodzie może stanąć technicznie rozumiany format udostępniania informacji. Z niewiadomych przyczyn administracja publiczna stara się tak udostępniać pliki zawierające informacje

prawne, żeby trudno było je kopiować (na przykład wyłącza możliwość kopiowania treści w plikach PDF), lub tworzy hermetyczne serwisy internetowe, które służą raczej do przeglądania zawartości w danym ośrodku informacji, zamiast ułatwiać interakcje z taką treścią spoza systemu (dotyczy to na przykład serwisu Trybunału Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich).